

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 50 hallituksen esityksestä laeiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta sekä kuntoutusrahalain 9 §:n muuttamisesta ja kuntoutusrahalain 14 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunta on 27 päivänä marraskuuta 1992 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 313 laeiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta sekä kuntoutusrahalain 9 §:n muuttamisesta ja kuntoutusrahalain 14 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain kumoamisesta.

Perustuslakivaliokunta on eduskunnan päätöksen mukaisesti antanut asiasta lausuntonsa. Valiokunnan lausunto n:o 33 on mietinnön liitteenä.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina nuorempi hallitussihteeri Pekka Humalto sosiaali- ja terveysministeriöstä, neuvotteleva virkamies Raija Koskinen valtiovarainministeriöstä, osastopäällikkö Kaarina Ronkainen ja apulaisylilääkäri Kari Kaukinen kansaneläkelaitoksesta, asiamies Pekka Piispanen Suomen Työnantajain Keskusliitosta, sosiaalipoliittinen asiamies Markku Koponen Liiketyönantajain Keskusliitosta, tutkimussihteeri Mirja Janérus Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, sosiaaliasiansihteeri Kai Libäck Akavasta, jaostopäällikkö Kaarina Knuuti Maa- ja metsätaloustuottajien Keskusliitosta, lakimies Marja Mäkisalo Terveystalouden Ammattiliitosta sekä puheenjohtaja Jari Penttonen ja puheenjohtaja Seppo Ainasoja Suomen Sairaankuljetusliitosta.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan sairausvakuutuksen päivärahan määräytymisprosenttia 37 800 markkaa ylittävältä ja enintään 113 890 markkaan nousevan työtulon osalta alennettavaksi neljällä prosenttiyksiköllä ja viimeksi mainitun markkamäärän ylittävältä vuositulon osalta viidellä prosenttiyksiköllä. Muutokset koskivat myös äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa, erityishoitorahaa sekä kuntoutusrahaa.

Lääkärin määräämien korvattavien lääkkeiden kliinisten ravintovalmisteiden ja perusvoiteiden korvausprosentti olisi omavastuuosuuden

ylittävältä osalta 40 tai 75 prosenttia. Käsikauppalääkkeistä ei yleensä myönnettäisi sairausvakuutuskorvausta. Korvattujen lääkkeiden, kliinisten ravintovalmisteiden ja perusvoiteiden vuotuinen omavastuuosuus korotettaisiin 3 700 markkaan. Matkakustannusten kertaomavastuu ehdotetaan korotettavaksi 50 markkaan ja vuotuinen omavastuu 1 500 markkaan. Työterveyshuollon korvausprosentti ehdotetaan alennettavaksi 45 prosenttiin.

Lapsen syntymän yhteydessä pidettävän isyysloman ehdotetaan lyhentävän vanhempainrahakautta siitä riippumatta, pitääkö isä lomaa vai ei. Kunnalta poistettaisiin oikeus saada järjestämänsä sairaankuljetuksen kustannuksiin sairausvakuutuskorvausta. Sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan ja kuntoutusrahalain mukaisen kuntoutusrahan omavastuuaikaa pidennettäisiin kahdella arkipäivällä kuitenkin siten, että maatalousyrittäjien sairauspäivärahan omavastuuajan muutos otettaisiin huomioon maataloustulossa.

Hallituksen esitykseen sisältyvät sairausvakuutuslain muutokset ovat kolmas kerta vuoden aikana, kun sairausvakuutuksen korvaukset alenevat lääkekorvausten ja sairauspäivärahan osalta sen lisäksi, että myös muita alennuksia muun muassa työterveyshuollon korvauksiin on tehty. Esimerkiksi päivärahat ovat alentuneet 1.1.1992 ja 1.9.1992 ja nyt ehdotetaan alennusta 1.1.1993 lukien. Korvausprosentti on laskenut alkuperäisestä 80 prosentista nykyiseen 70 prosenttiin. Nyt ehdotetaan 66 prosenttia. Ylemmillä tulotasoilla korvausprosentti on ollut 50 ja 30, kun se nykyisin on 40 ja 25. Esitys on ristiriidassa valiokunnan mietinnössään n:o 18 esittämän lausuman kanssa, jonka mukaan sairausvakuutuksen korvaustasoa ei enää pidä heikentää.

Esitettyjen toimenpiteiden sosiaali- ja terveyspoliittisia vaikutuksia ei ole selvitetty. Kun toimenpiteet suunnitellaan vain yhtä vuotta koske-

vin taloudellisin perustein, saattavat vaikutukset pidemmällä aikavälillä olla kansantalouteen ja jopa valtiontalouteenkin päinvastaiset kuin tavoiteltu muutos. Koska sairastavuus vaihtelee väestöryhmittäin, on pelättävissä, että sairaavuuden erot kärjistyvät entisestään. Myöskään toimenpiteiden kohdentumista eri väestöryhmiin, tulotasoihin tai perhetyypeihin ei ole selvitetty. Tästä syystä muutosten vaikutuksia on seurattava ja seuranta on kytkettävä myös kuntien valtionosuusudistukseen.

Hallituksen esitykseen sisältyy sairaanhoitokuljetusten rahoituksen uudistaminen. Kyse on laajemmasta uudistuksesta, jolla on liittymäkohtia valtionosuusjärjestelmään. Saadun selvityksen mukaan eräiden kuntien kustannukset nousevat huomattavasti hallituksen esitykseen sisältyvän järjestelyn johdosta. Tästä syystä valtionosuuspohjaan tehtävällä lisäyksellä on kompensoitava täysimääräisesti kustannukset siten, ettei valtion ja kuntien välinen kustannustenjakko muutu. Samalla on otettava huomioon kuntien asukasmäärästä, etäisyyksistä ja muista vastaavista tekijöistä johtuva erilainen asema sairaankuljetuksen järjestämisessä, jotta uudistus kohtelee kuntia tasapuolisesti. Muutos ei myöskään saa asettaa vakuutettuja kohtuuttomaan asemaan. Myös tämän muutoksen vaikutuksia on seurattava.

Sairausvakuutusjärjestelmän kokonaisuus on muuttunut monimutkaiseksi erilaisten korvausprosenttien sekä kertaluonteisten ja vuotuisten omavastuuosuuksien vuoksi. Tästä syystä valiokunta ehdottaa selvitettäväksi järjestelmän yksinkertaistamista ja johdonmukaistamista. Yhden etenemistien saattaisi tarjota yksi vuotuinen omavastuuraja, joka kattaa lääkärinpalkkio-, hoito- ja tutkimus-, lääke- ja matkakustannusten omavastuut sekä erilaisia terveydenhuollon maksuja.

Sairausvakuutuksen korvaustasoon ehdotetut muutokset aiheuttavat valiokunnan käsityksen mukaan epätarkoituksenmukaisia vääristymiä

korvaustasoon. Tästä syystä valiokunta ehdottaa matkakustannusten omavastuun matkakoh- taista ja vuotuista omavastuuta alennettavaksi hallituksen esittämistä 50 ja 1 500 markasta 45 ja 900 markkaan. Samoin vaikean ja pitkäaikaisen sairauden hoitoon käytettävien lääkkeiden ja klinisten ravintovalmisteiden korvausprosentti on syytä pysyttää 80 prosentissa valtioneuvoston päätöksen mukaisissa tapauksissa. Korkeiden vuotuisten lääkekustannusten kohtuullistamiseksi valiokunta ehdottaa lääkkeiden, klinisten ravintovalmisteiden ja perusvoiteiden vuotuisen omavastuun rajaksi 3 100 markkaa.

Työterveyshuollon korvausprosentin alentaminen ei ole perusteltua, koska työterveyshuollon ylläpitämisellä on merkitystä muun muassa eläkkeellesiirtymisiän nostamisessa ja näin tapahtuvassa eläkekulujen alentamisessa. Tästä syystä valiokunta ehdottaa pykälän poistettavaksi.

Valiokunta ehdottaa myös, että sairausvakuutuslain 11 §:ään ei lisätä kansaneläkelaitoksen oikeutta tarvittaessa vahvistaa sairaankuljetusajoneuvojen ja muiden kulkuneuvojen korvausperustetta vakuutetun matkakustannusten korvausta varten. Näin korvaus perustuu vakuutetun todellisiin matkakustannuksiin.

Valiokunta edellyttää, että hallitus antaa pikaisesti esityksen, jonka nojalla elimen tai kudoksen luovuttajalle voidaan maksaa sairausvakuutuspäivärahaa myös omavastuun ajalta.

Valiokunta edellyttää, että sairausvakuutuksen korvaustasoa ei enää heikennetä.

Edellä esitettyyn ja hallituksen esityksen perusteluihin viitaten sosiaali- ja terveysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

*että toinen ja kolmas lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomina ja
että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:*

1.

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 4 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 28 päivänä tammikuuta 1972 annetussa laissa (75/72), ja

muutetaan 5 a §, 9 §:n 1—3 momentti, 10 §:n 1 momentti, 11 a ja 13 §, 16 §:n 1 momentti, 19 §:n 1 momentti, 23 §:n 2—4 ja 7 momentti, (poist.) 30 §:n 3 momentin 7 kohta, 30 b § ja 57 §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 5 a § 31 päivänä joulukuuta 1987 annetussa laissa (1286/87), 9 §:n 1—3 momentti, 10 §:n 1 momentti ja 16 §:n 1 momentti (poist.) 30 päivänä joulukuuta 1991 annetussa laissa (1714/91), 11 a § muutettuna 26 päivänä kesäkuuta 1981 ja 3 päivänä elokuuta 1992 annetuilla laeilla (471/81 ja 735/92), 13 § mainitussa 28 päivänä tammikuuta 1972 annetussa laissa, 23 §:n 2—4 ja 7 momentti 28 päivänä joulukuuta 1990 annetussa laissa (1324/90), 30 §:n 3 momentin 7 kohta 22 päivänä joulukuuta 1989 annetussa laissa (1255/89), 30 b § mainitussa 26 päivänä kesäkuuta 1981 annetussa laissa ja 57 §:n 4 momentti 29 päivänä syyskuuta 1978 annetussa laissa (745/78), (poist.) seuraavasti:

5 a §

(Kuten hallituksen esityksessä)

9 §

Edellä 5 §:n 1 momentin 3 kohdassa ja 5 b §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuista lääkkeistä sekä 3 a kohdassa tarkoitetuista perusvoiteista korvataan 40 prosenttia 45 markkaa ylittävältä osalta kultakin ostokerralta. Vaikean ja pitkäaikaisen sairauden hoitoon käytettävät lääkkeet korvataan kuitenkin kokonaan tai 80-prosenttisesti sen mukaan kuin valtioneuvoston päätöksellä määrätään. Korvaustasoa määrättäessä otetaan huomioon sairauden laatu sekä lääkkeiden tarpeellisuus ja taloudellisuus. Valtioneuvoston päätöksellä määrätään, mitä on pidettävä vaikeana ja pitkäaikaisena sairautena.

Vaikean sairauden hoitoon tarpeellisista klinisistä ravintovalmisteista korvataan 40 prosenttia 45 markkaa ylittävältä osalta kultakin ostokerralta tai 80 prosenttia sen mukaan kuin valtioneuvoston päätöksellä määrätään. Korvaustasoa määrättäessä otetaan huomioon valmisteiden tarpeellisuus ja taloudellisuus. Valtioneuvoston päätöksellä määrätään, mitä on pidettävä tässä momentissa tarkoitettuna vaikeana sairautena.

Jos vakuutetun tämän pykälän mukaan saman kalenterivuoden aikana osittain korvatuista lääkkeistä, klinisistä ravintovalmisteista ja perusvoiteista korvaamatta jääneiden kustannusten yhteismäärä ylittää 3 100 markkaa (vuotuinen omavastuuosuus), yli menevä määrä korvataan kokonaan. Tämä korvaus voidaan kuitenkin evätä

kokonaan tai osittain, jos vakuutettu on menetellyt vilpillisesti korvausta haettaessa tai siihen on muu vakuutetusta johtuva erityinen syy.

10 §

Vakuutetulle korvataan lääkäriin, hammaslääkäriin, sairaanhoitolaitokseen, laboratorioon, röntgenlaitokseen tai asianmukaisen ammattikoulutuksen saaneen henkilön luokse tehdyistä matkoista johtuvat matkakustannukset kokonaan siltä osin kuin ne yhdensuuntaiselta matkalta ylittävät 45 markkaa (omavastuuosuus). Tämä koskee myös lääkärin, hammaslääkärin tai asianmukaisen ammattikoulutuksen saaneen henkilön potilaan luokse tehdyistä matkoista johtuneiden matkakustannusten korvaamista. Jos vakuutetun tämän pykälän mukaan maksettaviksi jäävät matkakustannukset saman kalenterivuoden aikana ylittävät 900 markkaa (vuotuinen omavastuuosuus), vuotuisen omavastuun ylittävä osa matkakustannuksista korvataan kokonaan. Vuotuista omavastuuosuutta laskettaessa otetaan huomioon myös vakuutetun terveyskeskukselle sairaankuljetuksesta maksamat kustannukset.

11 §

(Poist.)

11 a, 13, 16, 19 ja 23 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

29 a §
(Poist.)

30 §

Tämä lain mukaisia etuuksia on haettava:

7) oikeutta saada vaikean ja pitkäaikaisen sairauden hoitoon käytettävät lääkkeet kokonaan tai *80-prosenttisesti* korvattuina sekä kliiniset ravintovalmisteet ja niitä vastaavat tuotteet

osittain korvattuina, viimeistään 30 päivän kuluessa niiden kustannusten syntymisestä, jotka halutaan saada näin korvattuina.

30 b ja 57 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös

(1—3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

(4 mom. *poist.*)

Helsingissä 15 päivänä joulukuuta 1992

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Skinnari, varapuheenjohtaja Taina ja jäsenet Ala-Harja, U. Anttila, Antvuori, Hiltunen (osittain), Hurskainen, Kauppinen, Kempainen, Kuittinen, Mut-

tilainen, Nordman, O. Ojala, Perho-Santala, Puhakka (osittain), Puisto ja Stenius-Kaukonen sekä varajäsenet Koistinen (osittain) ja Vehkaja (osittain).

Vastalauseita

I

Hallituksen esitys n:o 313 merkitsee sitä, että sairauspäivärahan ja kuntoutusrahan odotusajaksi pitenee kahdella vuorokaudella ja että vanhempainrahakausi lyhenee 12 vuorokaudella. Viittaamme perustuslakivaliokunnan lausuntoon liitettyyn eriävään mielipiteeseen, jossa todetaan näiden heikennysten olevan selkeästi sellaisia, että ne loukkaavat toimeentulon lakisääteistä perusturvaa. Hallituksen esitys merkitsee sairausvakuutusturvan leikkaamista myös niiden henkilöiden kohdalla, jotka välttämättä tarvitsisivat tätä turvaa perustoimeentulonsa takaimiseksi. Lisäksi vanhempainrahakauden lyheneminen tuottaa välinputoajaryhmän yksinhuoltajaperheistä. Hallituksen esityksen mukaan maatalousyrittäjien kohdalla karenssipäiviä ei lisätä, vaan asia ratkaistaan maataloustuloneuvottelujen yhteydessä. Ottaen huomioon, että hallitus

on useissa yhteyksissä, mm. asumistukikysymyksissä, yksipuolisesti heikentänyt sellaisia sosiaalietuuksia, joista on sovittu tuloratkaisujen yhteydessä, pidämme ihmeellisenä sitä, että maataloustulosopimusta tässä suhteessa pidetään erityiskohtelun piirissä. Katsomme, että maatalousyrittäjien jättäminen karenssipäivien piden-nyksen ulkopuolelle on kansalaisten yhdenvertaisuutta loukkaavaa.

Sairausvakuutuksen päivärahaa aiotaan pudottaa 66 prosenttiin palkasta. Kyseessä on jo toinen leikkaus vuoden sisällä. Aiemmin päivärahan määräytymisprosentti on ollut 80 ja nyt se putoaa 66:een. Hallituksen tarkoituksena näyttää olevan romuttaa ansiot turvaava sairausvakuutuksen päivärahajärjestelmä. Päivärahan heikennys kohdistuu erityisesti pienituloisiin perheisiin, joissa molemmat vanhemmat käyvät

töissä. Leikkausta on pidettävä sekä perhepoliittisesti että tasa-arvopoliittisesti erittäin arveluttavana.

Suomessa lääkekustannusten korvaus on kansainvälisesti alhaisella tasolla. Tosin viime vuosina lääkekustannusten korvausmäärän kasvu on ollut huomattavaa. Tämä kustannusten kasvu olisikin saatava pysäytettyä. Kustannusten kasvun pysäyttäminen ei kuitenkaan saa tapahtua sairaiden ja lääkkeiden käyttäjien kustannuksel-

la, kuten hallitus nyt esittää. Lääkekustannusten hillitsemiseksi on löydettävä kestäviä ratkaisuja, joita pohditaankin sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa toimikunnassa. Sen vuoksi onkin hälyttävää, että hallitus "ratkaisee" kysymyksen jo ennakolta ja kaikkein epäsosiaalisimmalla tavalla.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hylättäisiin.

Helsingissä 15 päivänä joulukuuta 1992

**Jouko Skinnari
Virpa Puisto**

**Kyllikki Muttilainen
Sinikka Hurskainen**

II

Sairausvakuutuslain muutosesitys on keskeinen osoitus Ahon hallituksen epäsosiaalisen linjan jatkumisesta. Viimeisen vuoden aikana eduskunta on kahteen otteeseen voimakkaasti kritikoitunut sairausvakuutuksen heikennyksiä. Kesäkuussa 1992 eduskunta edellytti sosiaali- ja terveysvaliokunnan yksimielisen ehdotuksen perusteella, ettei hallitus enää toimenpiteillään heikennä sairausvakuutuksen korvaustasoa. Kaikesta tästä huolimatta hallitus toi eduskuntaan nyt käsiteltävänä olevan esityksen, jolla oli tarkoitus heikentää edelleen sairausvakuutusta noin 1 050 miljoonalla markalla.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan enemmistö on jälleen taipunut suurimpaan osaan esitetyistä heikennyksistä. Hallituspuolueiden edustajat ovat tyytyneet vain arvostelemaan hallituksen linjaa mietinnössään. Kansanterveydelle vaarallinen ja taloudellisesti todella kalliiksi ajan mitaan käyvä linja jatkuu niin kauan kuin eduskunta ei selkeästi asetu vastustamaan hallituksen ideologisia valintoja. Hallitus on valtiovarainministeriön johdolla yhä kiihtyvällä vauhdilla purkamassa suomalaista sosiaaliturvajärjestelmää, jota on rakennettu viimeisten vuosikymmenien aikana suurella vaivalla ja suurin uhrauksin.

Sairausvakuutuslakiin tehdyt heikennykset ovat johtaneet lääkekorvausjärjestelmässä jo Euroopan toiseksi alhaisimpaan korvaustasoon. Tästä on jo seurannut, että sairauden hoitoon välttämättömiäkin lääkkeitä jätetään käyttämättä, koska niihin ei ole varaa.

Päivärahoja esitetään leikattavaksi nyt jo kolmannen kerran vuoden sisällä. Leikkaukset suunnataan suurimpina 3 000—9 500 markan kuukausituloihin, vaikka sama 220 miljoonan markan säästö olisi saatavissa leikkaamalla 40 prosentin korvaustaso ja asettamalla katto nykyiseen noin 16 000 markan kuukausituloista saatavaan päivärahaan. Lisäksi vanhempainrahakautta hallitus ehdottaa lyhennettäväksi 12 päivällä, mitä emme voi hyväksyä.

Erittäin vakavan ongelman muodostaa se, että perustuslakivaliokunta tulkitsee toimeentulon lakisääteisen perusturvan käsitettä erittäin ristiriitaisesti. Vaikka perustuslakivaliokunta on mietinnössään n:o 7/1992 vp halunnut antaa kaikille etuuksille suojan täyden kansaneläkkeen määrään saakka, se pitää mahdollisena noin 2 500 markan kuukausittaisen sv-päivärahan leikkaamista ilman lepäämään jättämistä, vaikka nettopäiväraha jää selvästi alle täyden kansaneläkkeen määrän 2 479—2 083 markkaa kuukaudessa. On myös käsittämätöntä, että kesäkuussa 1992 perustuslakivaliokunta on todennut, että karenssipäivien lisääminen kahdella päivällä heikentää toimeentulon lakisääteistä perusturvaa, mutta joulukuussa 1992 sama valiokunnan enemmistö on täysin vastakkaista mieltä.

Valiokunnan tekemien muutosten jälkeen heikennysehdotusten vaikutukset vuosina 1992 ja 1993 olisivat seuraavat:

	Muutos	1992 miljoonaa markkaa	1993
Päivä- ja äitiysrahat			
1.1.1992			
— korvaustaso	80—75 %		
— yli 9 491 mk/kk korvaustaso	50—45 %		
— yli 15 817 mk/kk korvaustaso	30—25 %		
& muutokset tulorajoissa			
yhteensä		340	340
1.9.1992			
.....	75—70 %		
.....	45—40 %		
yhteensä		80	280
1.1.1993			
.....	70—66 %		220
— Omavastuajan pidennys 2 pv			200
— Vanhempainrahakauden lyh. 12 pv			80
Sairaanhoito			
Lääkkeet			
1.1.1992			
— Peruskorv. lääkkeiden omavastuu	35—45 mk	50	59
— Erit.korv. lääkkeiden korv.	90—80 %	100	120
— Vuotuinen omavastuu	3 051—2 500 mk	20	
1.9.1992			
— Peruskorv.lääkkeiden korvausprosentti	50—40 %	37	130
— Reseptivapaiden lääkkeiden korvatt.muutos		8	25
1.1.1993			
— Vuotuisen omavastuun määrä	2 500—3 100 mk		20
Matkat			
1.1.1992			
— Matkojen omavastuu	30—35 mk		
ja katto	500—700 mk	13	15
1.1.1993			
— Matkojen omavastuu	35—45 mk		
ja katto	—900 mk		47
Terveyskeskusmatkat			
1.1.1993			
— Kuntien oikeus sv-korvaukseen poistuu			40
Yhteensä		608	1 576

Sairauskulujen verovähennysoikeuden poistaminen merkitsi 1 300 miljoonan markan lisäveroja. Tämän syksyn muutosten jälkeen ei tästä jää mitään kompensatiota, kun lääkekustannustenkin omavastuukatto nostetaan viimevuotista korkeammalle tasolle (1991: 3 051 mk — 1993: 3 100 mk). Olemme aikaisemmin tänä syksynä toistaneet aiemman ehdotuksemme, että hammashoidon nykyistä järjestelmää sairausva-

kuutuksessa ja terveyskeskuksissa laajennetaan proteettisiin toimenpiteisiin ja laajennetaan koskemaan kahta uutta ikäluokkaa nuoremmasta päästä sekä 65 vuotta täyttäneitä.

Valiokunnan viime vaiheessa äänestyspäätöksellä poistama työterveyshuollon korvausprosentin alentaminen vastaa ryhmämme kantaa.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä toistaa voimakkaan vastalauseensa porvarihallituksen

linjalle, jossa laman seuraukset asetetaan ras-
kaimmin pienituloisten sairaiden ja vammaisten
ihmisten kannettavaksi. Sosiaalisen oikeuden-
mukaisuuden periaate on täysin sivuutettu.

Helsingissä 15 päivänä joulukuuta 1992

Marjatta Stenius-Kaukonen

Edellä olevan perusteella ehdotamme,
että lakiehdotukset hylättäisiin.

Outi Ojala

III

Tämä hallituksen esitys on osa sarjasta hei-
kennyksiä, joita sairausvakuutusjärjestelmään
on viime ja tänä vuonna tehty. Heikennykset
merkitsevät yhteensä miljardien markkojen pois-
tamista sairaiden ja äitiys- tai vanhempainlomal-
la olevien ihmisten käytöstä.

Suuntaus merkitsee eriarvoisuuden kasvua,
koska sairauksista kärsivät ihmiset joutuvat
kantamaan entistä suuremmat seuraamukset
sairastumisestaan. Sairastavuus vaihtelee sosiaa-
liryhmittäin. Kasvava maksurasite saattaa joh-
taa siihen, että taloudellisesti heikoimmilla ole-
vat ihmiset laiminlyövät terveytensä ja sairauk-
siensa hoitamisen. Tämä lisännee sairastavuud-
den sosiaaliryhmittäisiä eroja. Hoitokustannuk-
set saattavat pitkällä jännteellä kasvaa, mikäli
sairaudet jäävät havaitsematta tai niitä ei hoide-
ta asianmukaisesti.

Sairauspäivärahan tason lasku on ollut huo-
mattava jo vuosina 1991—1992. Nyt esitettävät
päivärahojen leikkaukset heikentävät sairaus-,
äitiys- tai vanhempainlomalla olevien perustur-

vaa. Vanhempainrahakauden lyhentäminen on
olennainen heikennys lapsiperheiden asemaan.
Vähimmäispäivärahan tuoma taloudellinen tur-
va on selvästi pienempi kuin pelkkä kansanelä-
ke, ja sitä tulisi korottaa tilanteessa, jossa halli-
tus sälyttää uusia maksuja kansalaisten harteille.

Lääkekorvausten omavastuuosuuden kasvu
koskettaa sairauksista eniten kärsivää väestön-
osaa ja lisää osaltaan eriarvoisuutta.

Edellä olevan perusteella pidän järkevänä,
että sairausvakuutuksen leikkauksia ei toteuteta
hallituksen esittämässä muodossa, vaan ne hylä-
tään. Jo tehtyjen leikkauksien ja potilaille tule-
vien maksujen vastapainoksi tulisi sairauspäivä-
rahan minimiä korottaa 70 markkaan.

Edellä esitetyn perusteella ehdotan,

*että valiokunnan mietintöön sisältyvät
toinen ja kolmas lakiehdotus hylättäisiin ja
että ensimmäinen lakiehdotus hyväk-
syttäisiin näin kuuluvana:*

1.

Laki

sairausvakuutuslain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

*muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) (poist.) 16 §:n 1
momentti sellaisena kuin se on 30 päivänä joulukuuta 1991 annetussa laissa (1714/91) (poist.)
seuraavasti:*

5 a, 9, 10, 11 a ja 13 §
(Poist.)

16 §

Päivärahan määrä päivältä on vähimmäispäi-
väraha 70 markkaa, lisättynä 30 prosentilla va-

kuutetun verotuksessa asetuksella säädettävänä
kalenterivuotena todettujen työtulojen kolmas-
sadasosasta, kuitenkin vähintään 80 prosenttia
työtulon kolmassadasosasta, jos työtulot eivät
ylitä 36 000 markkaa. Jos työtulot ylittävät
36 000 markkaa, mutta eivät ylitä 108 000 mark-

kaa, päivärahan määrä on 80 prosenttia 36 000 markan kolmassadasosasta lisättyä 75 prosentilla 36 000 markan kolmassadasosasta lisättyä 75 prosentilla 36 000 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Jos työtulot ylittävät 108 000 markkaa, päivärahan määrä 108 000 markkaa ylittävältä osalta on 45 prosenttia 108 000 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Jos työtulot ylittävät 180 000 markkaa, päivärahan määrä on 180 000 markkaa ylittävältä osalta 25 prosenttia 180 000 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Jollei vakuutetulla ole edellä mainittuna aikana ollut työtuloja tai verotus on toimitettu verotuslain (482/58) 72 §:n 1 momen-

tin 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla arvioimalla sen vuoksi, että veroilmoitusta ei ole annettu, päivärahan määrä päivältä on vähimmäispäivärahan suuruinen.

— — — — —

19, 23, 30, 30 b ja 57 §
(Poist.)

Voimaantulosäännös
(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)
(2 ja 3 mom. poist.)

Helsingissä 15 päivänä joulukuuta 1992

Ulla Anttila

EDUSKUNNAN
PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Liite

Helsingissä

8 päivänä joulukuuta 1992

Lausunto n:o 33

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 27 päivänä marraskuuta 1992 hallituksen esityksen n:o 313 laeiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta sekä kuntoutusrahain 9 §:n muuttamisesta ja kuntoutusrahain 14 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain kumoamisesta sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina hallitusneuvos Tuulikki Haikarainen ja ylitarkastaja Pekka Humalto sosiaali- ja terveysministeriöstä, osastopäällikkö Kaarina Ronkainen ja apulaisyliääkäre Kari Kaukinen Kansaneläkelaitoksesta, tutkimussihteeri Mirja Janerus Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, asiamies Harri Hietala Suomen Työnantajain Keskusliitosta, professori Mikael Hidén, pääjohtaja Tapio Leskinen, oikeustieteen tohtori, lainsäädäntöjohtaja Matti Niemivuo, professori Ilkka Saraviita ja professori Kaarlo Tuori. Valiokunta on saanut professori Antero Jyrängiltä kirjallisen lausunnon, joka on liitetty valiokunnan asiakirjoihin.

Käsiteltyään asian valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunniottaen seuraavaa.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan sairausvakuutuslakiin vuonna 1992 tehtyjen väliaikaisten muutosten säätämistä pysyviksi vuoden 1993 alusta lukien. Lisäksi päivärahan ansiosidonnaisen osan tulorajoja ehdotetaan muutettaviksi ja päivärahan tämän osan määräytymisprosentteja alennettaviksi. Nämä muutokset koskisivat myös äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa sekä erityishoitorahaa ja lain voimaantulon jälkeen alkavaa kuntoutusrahaa.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan ja kuntoutusraha-

lain mukaisen kuntoutusrahan omavastuuajan pitentämistä kahdella arkipäivällä ja muun muassa sitä, että lapsen syntymän yhteyteen liittyvä isyyslomamahdollisuus, vaikka sitä ei käytettäisikään, lyhentäisi vanhempainraha-kautta aina 12 arkipäivän pituisena.

Esitys liittyy valtion vuoden 1993 talousarvioesitykseen.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1993.

Ehdotettujen muutosten ei esityksen säätämisyjärjestysperustelujen mukaan voida perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 7/1992 vp huomioon ottaen katsoa heikentävän kenenkään vähimmäistoimeentuloa siten, että niillä heikennettäisiin valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä tarkoitettulla tavalla toimeentulon lakisääteistä perusturva. Asian tulkinnanvaraisuuden vuoksi hallitus on kuitenkin pitänyt suotavana, että asiasta pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto.

Valiokunnan kannanotot

Syyskuun 1 päivänä 1992 voimaan tulleen valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n 7 momentin mukaan voidaan lakiehdotus panna lepäämään, jos kysymyksessä on ehdotus sellaiseksi laiksi, joka heikentää toimeentulon lakisääteistä perusturva, eikä ehdotus koske verosta säätämistä tai valtiosopimukseen sisältyvien määräysten hyväksymistä.

Toimeentulon lakisääteisellä perusturvalla tarkoitetaan asianomaisen hallituksen esityksen n:o 234/1991 vp perustelujen mukaan "vain luonnolliselle henkilölle maksettavia rahamääräisiä toistuvaissuorituksia ja vain sitä osaa sosiaaliturvasta, jolla pyritään takaamaan yksilön toimeentulolle välttämätön elintaso". Mainitun hallituksen esityksen perustelujen mukaan toimeentulon lakisääteiseen perusturvaan kuuluvat sairausvakuutuslaissa tarkoitetun sairauspäivä-

rahan sekä äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahan vähimmäispäiväraha samoin kuin kuntoutusrahalaisissa tarkoitettu kuntoutusraha sen vähimmäistasossa. Valiokunta luonnehti mietinnössään n:o 7/1992 vp esitykseen sisältyvää etuusluetteloa mahdollisimman kattavaksi tarkoitetuksi vähimmäisluetteloksi perusturvaan kuuluvista etuuksista ja siten hyväksyi sen käsityksen, että kyseiset etuudet kuuluvat mainituin tavoin toimeentulon lakisääteiseen perusturvaan.

Valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n 7 momentin mukaisen perusturvakäsittelyn sisältöön vaikuttaa hallituksen esityksen kyseisten perustelujen lisäksi perustuslakivaliokunnan edellä mainittuun mietintöön sisältyvä niin sanottua ansiodonnaista turvaa koskeva tulkintakannanotto. Sen mukaan: "Suojan institutionaalista luonnetta varsinaisesti muuttamatta tulee toimeentulon lakisääteiseen perusturvaan lukea myös perusteluissa mainittuja vähimmäisetuuksia vastaavat ansioon suhteutetut etuudet sellaiselta osaltaan, joka yhdessä vähimmäisetuuden kanssa vastaa täyden kansaneläkkeen suuruista toimeentulotasoa." Täyden kansaneläkkeen määrä vaihtelee nykyisin 2 028—2 413 markkaan.

Tämä valiokunnan kannanotto johtaa tässä tapauksessa siihen, että toimeentulon lakisääteisen perusturvan kannalta on arvioitava ensimmäisen lakiehdotuksen 16 §:n vaikutusta myös edellä mainittujen sairausvakuutuslain mukaisen päivärahojen ansioon suhteutettuun osaan siltä osin kuin se yhdessä vähimmäisetuuden kanssa vastaa mainittua täyden kansaneläkkeen tasoa.

Arvioitaessa lakiehdotuksia valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n 7 momentin kannalta on keskeistä merkitystä sillä, mihin tapaan perustuslakivaliokunta edellä mainitussa mietinnössään tarkasteli kysymystä siitä, milloin jokin lainmuutos heikentää toimeentulon lakisääteistä perusturvaa tavalla, joka vie heikennyksen suojalausekkeen alaiseksi.

Valiokunta hyväksyi uudistuksen lähtökohdaksi hallituksen tuolloisen esityksen taustalla olevan ajatuksen institutionaalisen suojan antamisesta tietyille etuuksille. Samalla valiokunta kuitenkin totesi, että "suojan institutionaalisen luonteen estämättä voitaisiin ... ilman lepäämäänjättämismahdollisuutta esimerkiksi tarkistaa jonkin verran jonkin suojan piiriin sinänsä luettavan etuuden saamisedellytyksiä ja vähäisesti sen suuruuttakin, kunhan etuuden edelleenkin saisivat riittävän suurena ne, joille se koko-

naisuutena arvioiden on välttämätön toimeentulon perusturvan kannalta".

Ensimmäisen lakiehdotuksen 16 §:n mukainen vähimmäispäiväraha on yhtä suuri kuin nykyinen päiväraha, joka perustuu väliaikaisesti voimassa olevaan lakiin. Jos ehdotettua lakia ei säädetä, vähimmäispäiväraha pienenee tästä. Vähimmäispäivärahaan lisättävää työtulosidonnaista osaa muutetaan ehdotuksessa, mutta päivärahan kokonaismäärä säilyy nykyisellään 37 800 markan vuosityötuloihin asti. Tällä tulo- tasolla päiväraha on 100,80 markkaa. Kun otetaan huomioon, että päiväraha voi tulla maksettavaksi kuudelta arkipäivältä viikossa, merkitsee mainitun suuruinen päiväraha kuukautta kohti täyden kansaneläkkeen ylittävää toimeentulotasoa. Lakiehdotuksen 16 § ei niin ollen vaikuta lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen.

Lakiehdotuksen 19 §:n mukaan sairausvakuutuspäivärahan maksamisen omavastuu-aikaa pidennetään kahdella arkipäivällä, seitsemästä yhdeksään. Kun päiväraha saamisedellytysten tällaista tiukentamista arvioidaan valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n 7 momentin kannalta, on kiinnitettävä huomiota siihen, millainen on päivärahan merkitys eri henkilöryhmien toimeentulolle.

Työssä käyvien osalta on mainittava, että työsopimuslain 28 §:n mukaan työntekijällä on oikeus saada palkkansa sairausaikana työkyvyttömyyden alkamispäivää seuraavilta seitsemältä arkipäivältä, jos hänen työsuhteensa on jatkunut vähintään kuukauden. Työ- ja myös virkaehtosopimuksin kyseinen aika on yleensä sovittu seitsemää päivää pidemmäksi. Muille ryhmille, kuten koululaisille, opiskelijoille, yrittäjille — lukuun ottamatta maatalousyrittäjiä, joita koskee laki sairausvakuutuslain mukaisen omavastuajan korvaamisesta maatalousyrittäjille (118/91) — ja kotiäideille ei ole vastaavanlaista järjestelyä. Toisaalta koululaisten, opiskelijoiden ja kotiäitien toimeentulo muodostuu siten, ettei heidän työkyvyttömyyden aikainen toimeentulonsa voi riippua sairausvakuutuspäivärahan saamisesta. Näin ollen ehdotetulla omavastuajan pidentämisellä voi olla merkitystä toimeentulon perusturvan kannalta yrittäjille ja niille työntekijöille, joita koskevissa työehtosopimuksissa ei ole sovittu työsopimuslain 28 §:ää paremasta turvasta tai joiden työsuhte on kestänyt niin lyhyen ajan, ettei työsopimuslain 28 § tule sovellettavaksi.

Koska sairausvakuutuspäivärahaa suoritetaan nykyisin vain seitsemää arkipäivää pidem-

miltä työkyvyttömyysjaksoilta, voidaan päiväraha-
haoikeuden sanoa liittyvän sellaisiin tilanteisiin,
joissa aiheutuva työkyvyttömyys on tavan-
omaista pitkäaikaisempi. Päivärahalla ei siten
ole yksinomaista toimeentuloa turvaavaa merki-
tystä ja sen tällainen vaikutus alkaa enintään
vasta omavastuuajan jälkeen. Kun tällaisessa
järjestelmässä päivärahan saamisen omavastuu-
aikaa pidennetään ehdotetulla tavalla kahdella
arkipäivällä, on tätä valiokunnan mielestä pidet-
tävä sellaisena päivärahan saamisedellytysten
vähäisenä tarkistuksena, joka ei heikennä valtio-
päiväjärjestyksen 66 §:n 7 momentissa tarkoite-
tuin tavoin toimeentulon perusturvaa ja voidaan
siten säätää ilman lepäämäänjättämismahdolli-
suutta.

Samoin tulee valiokunnan mielestä arvioida
toista lakiehdotusta, joka merkitsee samanlaista
omavastuuajan pidennystä kuntoutusrahan
osalta. Tähän liittyen valiokunta on pannut
merkille, että kuntoutusrahan omavastuuajaa
ei lainkaan sovelleta, jos kuntoutusjaksoa välit-
tömästi edeltäen kuntoutuja on saanut sairaus-
vakuutuspäivärahaa tai työttömyyspäivärahaa,
ja että kuntoutusraha-asetuksen 3 §:n nojalla
sovelletaan verraten laajasti yhden päivän oma-
vastuuajaa.

Ensimmäisen lakiehdotuksen 23 §:n mukaan
vanhempainrahakausi lyhenee 12 arkipäivällä.
Lakiehdotuksen olennaisimmat vaikutukset
kohdistuvat lähinnä yksinhuoltajiin. Kun kui-

tenkin otetaan huomioon vanhempainrahakau-
den pituus, on myös 23 §:n mukainen muutos
valiokunnan mielestä sellainen vähäinen tarkis-
tus, joka ei heikennä valtiopäiväjärjestyksen
66 §:n 7 momentissa tarkoitettuihin tavoin toimeen-
tulon perusturvaa ja voidaan siten säätää ilman
lepäämäänjättämismahdollisuutta. Valiokunta
on tältä osin ottanut huomioon sen, että van-
hempainrahakausi jo nykyisin muodostuu ehdo-
tetun pituiseksi lakiehdotuksen sitä lyhentämät-
tä, jos isä pitää lapsen syntymän yhteydessä
isyyslomaa 12 arkipäivän ajan.

Valiokunta on tätä esitystä ja muitakin kulu-
van syysistuntokauden aikaisia, toimeentulon
perusturvaa koskevia esityksiä käsitellessään
pannut merkille esitysten valmistelun puutteelli-
suuden. Esityksiin on sisällynyt sellaisia epätark-
kuuksia, joita ei saisi olla kiireellisenkään lain-
valmistelun läpikäyneissä esityksissä. Erityisen
puutteellista on ollut lakiehdotusten perusturva-
vaikutusten eritteileminen numeroin esityksissä.

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivalio-
kunta esittää kunnioittavasti,

*että lakiehdotukset voidaan käsitellä
valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä
järjestyksessä ja että niitä ei mainitun
pykälän 7 momentin säännökset huomioon
ottaen voida jättää lepäämään.*

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa
ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Zyskowitz,
varapuheenjohtaja Alho sekä jäsenet Jansson,
Jääteenmäki, Kaarilahti, Kekkonen, Koskinen,

Laine, M. Laukkanen, J. Leppänen, Moilanen,
Nikula, Näsi, Varpasuo, Vistbacka, Vähänäkki
ja Väistö.

Eriäviä mielipiteitä

I

Hallituksen esitys n:o 313 laeiksi sairausva-
kuutuslain ym. muuttamisesta merkitsee sitä,
että sairausvakuutuslain ja kuntoutusrahain
mukaista omavastuuajaa pidennetään kahdella
vuorokaudella ja että vanhempainrahakausi ly-

henee kahdellatoista arkipäivällä. Lisäksi lakie-
dotuksiin liittyy eräitä muita sairausvakuutus-
turvan heikennyksiä. Lakiehdotusten vaikutuk-
set koskevat omavastuuajan pidentämisen osal-
ta, kuten valiokunnan enemmistökin toteaa,

työntekijöitä, joiden työnantaja ei suorita odotusajalta palkkausta.

Vaikka katsomme, että kokonaisuutena katsoen vähäisiä toimeentulon lakisääteisen perusturvan heikennyksiä voidaan hyväksyä ilman lepäämäänjättämismahdollisuutta, merkitsevät nyt käsiteltävänä olevat ehdotukset verrattain suuren ihmisryhmän osalta niin merkittävää päivärahojen saamisedellytysten tarkistamista, että sitä ei voida pitää vähäisenä. Päivärahaa ei omavastuupäiviltä suoriteta edes niille, joille se olisi toimeentuloturvan kannalta välttämätöntä. Vanhempainrahakauden lyhentäminen vaikuttaa erityisesti yksinhuoltajien asemaan, kuten valiokunnan enemmistökin toteaa. Katsomme, että lakiehdotus heikentää varsinkin yksinhuoltajien toimeentulon lakisääteistä perusturvaa.

Käsityksemme vaikuttaa myös se, että muilla toimenpiteillä sosiaaliturvaetuksia on heikennetty ja verotusta on kiristetty sillä tavoin, että kokonaisuutena arvioiden heikennyksiä ei voida pitää vähäisinä. Myös käsiteltävänä olevaan sairausvakuutuslain muutokseen liittyvät lääkekor-

vausten omavastuuosuuksien korotukset saattavat merkitä olennaista puuttumista sellaisten kansalaisten perustoimeentuloturvaan, joiden toimeentulo perustuu pienelle työeläkkeelle taikka täyden kansaneläkkeen tasoiselle turvalle.

Katsomme, että lakiehdotukset heikentävät toimeentulon lakisääteistä perusturvaa niin kuin VJ 66 §:n 7 momentissa on tarkoitettu. Tähän käsitykseen on yhtynyt myös selvä enemmistö valiokunnassa kuullaista asiantuntijoista.

Edellä olevan perusteella esitämme,

että 1. ja 2. lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä ja että ne mainitun pykälän 7 momentin säännökset huomioon ottaen voidaan jättää lepäämään ja

että 3. lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä ja että sitä ei mainitun pykälän 7 momentin säännökset huomioon ottaen voida jättää lepäämään.

Helsingissä 8 päivänä joulukuuta 1992

Arja Alho
Paavo Nikula

Matti Vähänäkki
Ensio Laine
Antero Kekkonen

Raimo Vistbacka
Johannes Koskinen

II

Omavastuuajan pidentämisellä kahdella arkipäivällä puututaan myös sellaisten henkilöiden etuuksiin, joiden toimeentulon taso jää täyden kansaneläkkeen alapuolelle. Tällaista tarkistusta ei voida pitää vähäisenä, koska valiokunta on mietinnössään 7/1992 vp edellyttänyt saamisedellytysten vähäiseltä tarkistukselta, että etuuden edelleenkin (eli tarkistuksen jälkeenkin) saisivat riittävän suurena ne, joille se kokonaisuutena arvioiden on välttämätöntä toimeentulon perusturvan kannalta. Lakiehdotus heikentää lakisääteistä perusturvaa niin kuin valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n 7 momentissa on tarkoitettu. Samoin tulee mielestäni arvioida toista lakiehdo-

tusta, joka merkitsee samanlaista omavastuuajan pidentämistä kuntoutusrahan osalta.

Edellä esitetyn perusteella katson

että 1. ja 2. lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä ja että ne mainitun pykälän 7 momentin säännökset huomioon ottaen voidaan jättää lepäämään ja

että 3. lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä ja että sitä ei mainitun pykälän 7 momentin säännökset huomioon ottaen voida jättää lepäämään.

Helsingissä 8 päivänä joulukuuta 1992

Marjut Kaarilahti